

Priprema za nastavni sat

Ivana Žegarac, OŠ Meje, Split

Nastavni predmet: Povijest
Razred: VIII.
Nastavna cjelina: Drugi svjetski rat
Nastavna jedinica: Holokaust
Obrada novoga gradiva
Jedan nastavni sat

ZADATCI NASTAVE

MATERIJALNI:

Upoznavanje s pojmovima holokaust (SHOAH), Nürnberški zakoni, geto, koncentracijski logor, »konačno rješenje« kao i s posljedicama holokausta za Židove i svjetsku povijest općenito.

ODGOJNI:

Osuda holokausta, rasizma, ksenofobije i bilo koje vrste netrpeljivosti. Razvijanje stavova o potrebi zaštite temeljnih ljudskih prava, poticanje na kritičko razmišljanje i razvijanje vlastitih stavova.

FUNKCIONALNI:

Razvijanje sposobnosti analize i sinteze, uočavanje uzročno-posljedičnih veza, uvježbavanje oblika samostalnoga rada na izvorima, uvježbavanje oblika grupnoga rada i prezentacije rezultata rada.

Oblici rada: grupni rad, individualni rad

Nastavne metode: razgovor, izlaganje, rad na tekstu, demonstracija

Nastavna sredstva: udžbenik, povijesni zemljovid, ilustracije, dodatni tekstovi

U prilogu: izvori, svjedočanstva žrtava holokausta

Literatura za učitelje:

www.yadvashem.org

www.ushmm.org

Everyday Life in the Warsaw Ghetto – 1941, Yad vashem, 1993.

Trough our Eyes, Children Witness the Holocaust, Itzhak B. Tatelbaum, Yad Vashem, 2004.

To Bear Witness, Holocaust Remembrance at Yad Vashem, Yad Vashem, 2005.

JUSP Jasenovac, Tea Benčić Rimay..., Jasenovac, 2006.

ARTIKULACIJA SATA

UVODNI DIO – predviđeno vrijeme 10 minuta

U uvodnome dijelu sata ponavlja se gradivo o dolasku nacista na vlast: Kako se zvao nacistički vođa, kako i kada je došao na vlast? Koji su bili ciljevi Nacističke stranke? Koja su obilježja nacističke vladavine? Što su Nürnberški (rasni) zakoni?

Zatim se postavlja pitanje što je holokaust? Jesu li poznati s drugim nazivom SHOAH? Objašnjavaju se oba pojma kao i pojmovi žrtva, počinitelj, pasivni promatrač, spašavatelj – pravednici među narodima. Objasniti što su rasni zakoni, na koga su se primjenjivali, gdje su i zašto osnivana geta, što se dogodilo s Varšavskim getom, što su koncentracijski logori, kakvi su se zločini činili nad žrtvama u logorima.

Naglasiti kako je tijekom holokausta ubijeno 6 milijuna Židova, a suosjećanje prema žrtvama holokausta kod učenika moguće je samo kroz osobne priče žrtava, što slijedi u glavnom dijelu sata.

GLAVNI DIO SATA– predviđeno vrijeme 20 min.

Podijeliti učenike u 4 grupe.

Prva grupa radi na temi RASNI ZAKONI (**prilog 1**).

Učenici dobivaju popis zakona kojima je njemačka nacistička vlada sustavno ukidala sva ljudska i građanska prava Židovima u Njemačkoj i okupiranim područjima.

Učenici čitaju i analiziraju zakone prema postavljenim pitanjima koja se nalaze na kraju teksta.

Druga grupa radi na temi GRAĐANIN DRUGOGA REDA (**prilog 2**).

Učenici dobivaju jedan isječak iz Dnevnika Anne Frank kao i još jedno svjedočanstvo Marthe Appel koja govore o primjeni Nürnberških i drugih rasnih zakona te o osobnim iskustvima i osjećajima onih koji su na vlastitoj koži osjetili te zakone. Učenici tekstove čitaju, analiziraju i komentiraju između sebe odgovarajući na postavljena pitanja na kraju priloga.

Treća grupa radi na temi GETO (**prilog 3**).

Ova grupa upoznaje se sa životom u Varšavskom getu.

Učenici dobivaju svjedočanstva koja govore o surovim okolnostima koja su vladala u getu. Učenici trebaju pročitati tekst, odgovoriti na postavljena pitanja i međusobno prokomentirati o onome što su saznali iz teksta.

Četvrta grupa radi na temi KONCENTRACIJSKI LOGOR (**prilog 4**).

Učenici dobivaju tekst sa svjedočanstvima Đure Schwarza, koji je bio u koncentracijskom logoru Jasenovac. Čitajući i analizirajući tekst učenici trebaju steći dojam o surovosti režima NDH kao i o nehumanim uvjetima života u logoru na primjeru logoraša Đure Schwarza.

ZAVRŠNI DIO SATA – predviđeno vrijeme 15 minuta

Svaka grupa prema postavljenim pitanjima prezentira svoj rad na tekstu. Kako je u svakoj grupi postavljeno po 6-7 pitanja, tako svaki učenik treba biti aktivno uključen u rad grupe kao i u prezentaciju.

Poželjno je da učitelj svojim dodatnim pitanjima i komentarima potiče učenike na raspravu, osobito u smjeru osude rasizma i antisemitizma kao i bilo koje druge vrste netrpeljivosti i ksenofobije.

PRILOG 1

POPIS ZAKONA KOJIMA JE NJEMAČKA NACISTIČKA VLADA SUSTAVNO UKIDALA SVA LJUDSKA I GRAĐANSKA PRAVA ŽIDOVIMA U NJEMAČKOJ I OKUPIRANIM PODRUČJIMA

- a) Arijska i nearijska djeca ne smiju se zajedno igrati (1933.)
- b) Zabrana korištenja javnih telefonskih govornica za Židove (1941.)
- c) Obvezno treba postaviti natpise na pekare i slastičarnice kojima se upozorava da se kolači ne smiju prodavati Poljacima i Židovima. (1942.)
- d) Zabrana djelovanja židovskih veterinara (1939.)
- e) Sveobuhvatna zabrana zapošljavanja Židova (1939.)
- f) Židovi su isključeni iz Njemačkoga šahovskog saveza. (1939.)
- g) Privremeno treba iz Berlina ukloniti natpise neprijateljskoga sadržaja prema Židovima za vrijeme trajanja ljetne Olimpijade. (1936.)
- h) Židovska djeca ne smiju više pohađati javne škole. (1938.)
- i) Židovi moraju predati svoje optičke aparate, bicikle, pisaće strojeve i gramofonske ploče (1942.)
- j) Učenje o nasljedstvu i rasama u svim će se školama uvesti kao ispitni predmeti. (1933.)
- k) Židovski liječnici više ne smiju raditi. (1938.)
- l) Židovi ne smiju posuđivati knjige. (1941.)
- m) Židovi više ne smiju kupovati knjige, novine i časopise. (1942.)
- n) Posjeti kinu, kazalištu, operi i koncertima zabranjuju se Židovima. (1938.)
- o) Židovska djeca smiju koristiti javna prometala na putu u školu samo ako je škola udaljena više od 5 kilometara. (1942.)

Dobro pročitaj navedene zakone.

- Na koga se odnose rasni zakoni?
- Koji ti se zakon čini najdrastičnijim, najstrožim?
- Koji je po tvom mišljenju najapsurdniji?
- Što misliš o državi koja donosi takve zakone?
- Kako bi se ti osjećao/la kao građanin/građanka kojemu/kojoj zakon brani osnovna ljudska prava, kao npr. vožnju biciklom?
- Ponovno pročitaj zakon pod g)! Što misliš zašto je donesen taj zakon?
- Kakvom se Njemačka htjela pokazati pred svijetom?

PRILOG 2

GRAĐANIN DRUGOGA REDA; primjena rasnih zakona

»Subota, 20. lipnja 1942.

Nakon svibnja 1940. naglo je nestalo dobrih vremena; najprije rat, zatim kapitulacija, onda dolazak Nijemaca i početak patnje nas Židova. Uslijedili su antižidovski proglassi, naša sloboda bila je ograničena. Židovi moraju nositi žutu zvijezdu; Židovi moraju predati bicikle; Židovi se ne smiju voziti vlakom ni automobilima; Židovi smiju kupovati samo od 15 do 17 h; Židovi smiju samo u židovske frizerske salone; Židovi ne smiju biti na ulicama od 8 navečer do 6 ujutro; Židovi ne smiju u kazališta, kina i ostala mjesta za razonodu; Židovima je zabranjen pristup bazenima, igralištima za tenis, hokej te ostalim športskim terenima. Židovi ne smiju veslati niti sudjelovati u javnim športovima; Židovi ne smiju nakon šest navečer sjediti u svom vrtu ili kod svojih prijatelja; Židovi ne smiju posjećivati kršćane, Židovi moraju ići u židovske škole... i još mnoge slične zabrane. Unatoč svemu, život je tekao dalje, iako nismo smjeli raditi ovo, a ono nam je bilo zabranjeno.«

Dnevnik Anne Frank, str. 19, 20

»Jednog dana, prvi put nakon dugo vremena, vidjela sam svoju djecu kako se vraćaju iz škole blistavih očiju, smijući se glasno. Tog su jutra većinu razreda okupili u školskom predvorju kako bi im časnik novog Rassenamta, ureda za rase, održao predavanje o razlikama među rasama.

'Pitala sam učiteljicu mogu li ići kući', rekla mi je moja kći, 'ali mi je ona rekla da joj je naređeno da nikoga ne smije pustiti. Možeš zamisliti kako je to bio grozan govor. Rekla je da postoje dvije grupe rasa: viša i niža. Visoka i viša, predodređene za vladanje svijetom, jest teutonska, njemačka rasa, dok je najniža židovska. I tada je, mamice, gledajući nas, zatražio da jedna djevojčica dođe do njega'

Djeca su se opet počela smijuljiti. 'Najprije nismo znali što on zapravo želi', nastavila je moja djevojčica, 'i bili smo jako uplašeni kad je prozvao Evu. Tada je počeo objašnjavati, pokazujući na Evu: Pogledajte, mala glava ove djevojke, visoko čelo, plave oči, svijetla kosa. Čak je uzeo u ruku pramen njene kose! Pogledajte, nastavio je, njenu visoku i skladnu figuru. To su nesumnjive oznake čiste i nemiješane teutonske rase. Mamice, trebala si čuti kako su tada djevojke prasnule u smijeh! Čak se ni Eva nije uspjela suzdržati. Sa svih strana dopirali su povici: Ona je Židovka! Trebala si vidjeti časnikovo lice! Čini mi se da je bio sretan što je ravnatelj ustao brzo i dao učenicima znak, zaustavio smijeh i viku i zahvalio mu na zanimljivom i poučnom predavanju. Mi smo se tada opet počele smijati, ali nas je ravnatelj odmah umirio. Oh, kako mi je bilo drago što me učiteljica nije pustila kući pa sam sve to vidjela i čula!'«

(iz sjećanja Marthe Appel, zapisano u SAD-u 1940.-1941.; objavljeno 1991. g.)

- Navedi nekoliko zakona kojima su oduzeta građanska prava Židovima, a koja spominje Anne Frank!
- Usporedi ih s rasnim zakonima koji su navedeni u grupi 1!
- Koji se zakoni spominju u oba priloga?
- Što misliš, koja je bila zadaća Rassenamta, ureda za rase?
- Navedi koje su karakteristike Nijemci isticali kao oznake čiste njemačke rase?
- Može li se na osnovi ovog teksta zaključiti da su se Židovi i fizički razlikovali od Nijemaca, kako su iz Rassenamta često isticali?

PRILOG 3

ŽIVOT U GETU

Varšava, 2 lipnja 1942.

»Nisam ja lopov, ja sam kradljivac«, izjavio je prije nekoliko dana dječak iz internata kada su ga uhvatili kako uzima krišku kruha iz džepa drugoga dječaka. Jer »krađa« je ipak časnija od običnog lopovluka.

Scena iz Mielske ulice – deseci takvih incidenata mogu se vidjeti svakodnevno. Žena izlazi iz trgovine noseći papirnatu vrećicu u kojoj je manje od sto grama osnovnih živežnih namirnica. Blizu ulaznih vrata presreo ju je »kradljivac« - mladić od 16 ili 17 godina. Zgrabio je vrećicu s obje ruke, jednu ruku zavukao unutra i nevjerojatnom brzinom počeo proždirati sir koji je unutra našao. To je osnovno pravilo zanata kradljivaca: utrpati u sebe što je više moguće. (...) Cijela gomila prolaznika pojurila je u obranu nemoćne žene. Svatko je slobodnom rukom ili nogom počeo udarati kradljivca po vratu, leđima i glavi iz sve snage. On se nije pokušavao braniti. Uvukao je glavu između ramena, pognuo je leđa kao da ih nudi onima koji su ga tukli i usredotočio se samo na jednu stvar: pod teškim udarcima koji su padali po njegovim leđima nastavio je trpati sadržaj papirnate vrećice u usta...«

U to vrijeme donesena je sljedeća naredba: »Svaki Židov koji se susretne s Nijemcem u službenoj odjeći mora se s poštovanjem pomaknuti u stranu«. Čini se da to ne podrazumijeva da moramo skinuti šešir. No nacistički vojnici inzistiraju upravo na tome znaku poštovanja. Pri ulasku u geto oni glasno traže: Poštovanje! Te budale ne shvaćaju da iznuđeno poštovanje ne vrijedi. Kako možemo poštovati tlačitelja i neprijatelja kojemu svaki dan prolazi u smišljanju načina na koji će nas uništiti i zbrisati s lica Zemlje. No, psihopati su imuni na logiku, a Židov koji se ne nakloni nacistu i iskaže mu poštovanje skidanjem šešira platit će za to visoku cijenu.

Kasnije, ta stvar sa šeširima. Židov mora skinuti šešir kada se susretne s bilo kojim Nijemcem. Što se mene tiče, ja nikada nisam skinuo šešir. Razlog: hodao sam okolo gologlav, i ljeti i zimi, na kiši i suncu, i zasigurno nisam bio jedini.

Svjedočanstvo Anteka Zukermanna

- Zašto su mnogi Židovi u getu bili prisiljeni krasti?
- Usporedi ovaj primjer s primjerom krađe u logoru iz priloga 4!
- Osuđuješ li kradljivca?
- Prokomentiraj rečenicu: »Nisam ja lopov, ja sam kradljivac«.
- Koja je po tebi razlika između lopova i kradljivca?
- Na kojim znakovima poštovanja Nijemci inzistiraju u getu?
- Iako je kod Židova vjernika jako bitno da nose kapu na glavi, Antek (a i mnogi drugi u getu) nije ju nikad nosio. Zašto je donio takvu odluku koja se protivila vjerskim načelima?

PRILOG 4

SVJEDOČANSTVO ĐURE SCHWARZA KOJI JE BIO U KONCENTRACIJSKOM LOGORU JASENOVAC.

»Ujutro je nastup za rad. Za zajuttrak smo dobili malo tople vode. Još je sumrak. Krećemo prema nasipu koji je udaljen oko 3 km. Stupamo dva i dva, bez razgovora. Nasip se treba izgraditi u dužini od 30 km, gornje širine 25 m, a visine poprečno 5 m. Taj rad nije lak, a osobito ne za nenavikle i starije. Trkom nas tjeraju natrag na »ručak«, tj. nekoliko zrna graha bez imalo masti ili brašna, a za pola sata je opet nastup za rad sve do večeri. Dakle, dnevno prevaljujemo 12 km. Iako smo umorni i jedva dižemo noge, moramo na povratku pjevati. Večera je slična ručku i tako ide dan za danom. Slabiji već malaksaju, pojavljuje se jak krvavi proljev, a koga to zahvati za kratko vrijeme umire. U našoj baraci još se nisu pojavile uši, dok drugima žderu i ono malo krvi što im je preostalo.«

»Vječno smo fantazirali o hrani. I o tome kako je našu fantaziju i nosne živce golicao miris jela iz njihove kuhinje. Širio se miris kolača i pečenja.

Zbog gladi se moralo krasti. Ako bi koga uhvatili, taj je naravno bio kažnjen smrću. Nas grupnike smatrali su odgovornima. Morao sam opominjati ljude da ne kradu, odnosno da kradu oprezno, ali su mi odgovorili: 'Ako ne kradem, onda ću sigurno krepiti, a ako kradem, možda neću'. Znao sam da je tako.«

Dobro pročitaj navedena svjedočanstva i promisli o sljedećim pitanjima:

- Kako je izgledao jedan dan u logoru?
- Što su jeli logoraši?
- Što misliš o činjenici da su nakon napornog rada na povratku u logor morali pjevati?
- Zašto su ih prisiljavali na to?
- Zašto su logoraši bili prisiljeni krasti?
- Usporedi ovaj primjer s primjerom krađe u getu iz priloga 3!
- Osuđuješ li krađu u logoru? Prokomentiraj svoj stav!
- Misliš li da su i logoraši bili u moralnoj dvojbi krasti ili ne krasti?